

SOSYAL MEDYA VE FEMİNİST AKTİVİZM: TÜRKİYE'DEKİ FEMİNİST GRUPLARIN AKTİVİZM BİÇİMLERİ

A. Fulya ŞEN*
Halime KÖK**

ÖZET

Bu çalışma; *Mor Çatı*, *Uçan Süpürge* ve Üniversite Kadın Kolektifi olmak üzere üç feminist eylemci grubun Twitter hesaplarını ve demokratik bir platform oluşturma ve feminist eylemleri güçlendirme potansiyellerini ele almaktadır. Çalışmada, belirtilen feminist grupların tweetleri feminist hareketi ve toplumdaki kadın meselelerine dayalı tartışmaları geliştirme potansiyellerini ortaya koymak amacıyla analiz edilmiş ve bu bağlamda, çevrimiçi aktivizm teorileri izlenerek internetin bir aktivist hareket için bir kamusal alan olarak yaratıcı potansiyeli tartışılmış ve sosyal ağ etkinliğinin doğasına odaklanılmıştır. Araştırmanın örneklem birimini oluşturan feminist grupların sosyal medyadaki aktivizm biçimlerini inceleyen bu çalışma, aktivistlerin Twitter'ı mobilizasyon aracı olarak ne ölçüde kullandıklarını ve eylemcileri hem çevrimiçi hem de çevrimdışı eylemlere katılmaya nasıl motive ettiklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında, feminist grupların sosyal medyayı gerek çevrimiçi gerekse çevrimdışı aktivizm amacıyla kullandıkları, ancak bu kullanım örüntüsünün sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevrimiçi Aktivism, İnternet, Sosyal Medya, Kamusal Alan, Feminist Aktivism

SOCIAL MEDIA AND FEMINIST ACTIVISM: THE ACTIVISM FORMS OF FEMINIST GROUPS IN TURKEY

ABSTRACT

This study deals with the Twitter accounts of three feminist activist groups, Flying Broom (*Uçan Süpürge*), University Women's Collective (*Üniversiteli Kadın Kolektifi*), and Purple Roof (*Mor Çatı*), in providing a democratic platform for public discussion and their activism potential for strengthening of the feminist movements. In this study, we have analysed the tweets of these feminist groups to reveal their potentials in triggering the feminist movement and the woman issues-based discussions in society. In this context, we focus on the nature of social networking activity to understand the potential of the Twitter in online activism practices by following theories of the public sphere and online activism and discuss the creative potential of the Internet as a public sphere for an activist movement. We also explain how they mobilise citizens and activists. This study aims to determine to what extent the activists use Twitter as means for mobilisation and how they encourage activists to participate in both online and offline activism as well. Under the study, it has been reached the conclusion that the feminist groups use social media for both online and offline activism, and this usage pattern is limited.

Keywords: Online Activism, İnternet, Social Media, Public Sphere, Feminist Activism

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, fulyasen@firat.edu.tr.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı.

GİRİŞ

İnternetin ve sosyal medyanın yaygın olarak kullanılmaya başlamasıyla birlikte kadın hareketi yeni bir boyut kazanmış ve internetin aktivizme yeni bir alan açtığı görüşü yaygın bir kabul görmeye başlamıştır. Özellikle, gerek medyada ve gerekse siyasal ve toplumsal alanda yer alan cinsiyetçi ve ötekileştirici söylemlerin paylaşılması yoluyla internet üzerinden bir eyleme katılmaya davet eden, internet kullanıcılarını cinsiyetçiliğe karşı harekete geçmeye çağıran ve farkındalık yaratmayı amaçlayan eylem biçimleri, sokağa çıkmadan, sadece internet üzerinden yeni bir tür aktivizm biçimine işaret etmektedir (Örn: <http://erktolia.org>). Sosyal medya feminist aktivizmi güçlendirmiş ve bir sosyal medya hesabı olan herkesin katılımına olanak sağlamıştır. Ayrıca; Facebook, Twitter, Tumblr ve Instagram gibi platformlar, uzaklık ve coğrafya engellerini kaldırarak aktivizmi her zamankinden daha kolay hale getirmiş, diyalogu kolaylaştırmış ve farkındalık ve değişim için bir platform yaratmıştır. Feminist sosyal medya aktivizmi yalnızca farkındalığı arttırmakla kalmamış, aynı zamanda somut sonuçlar da doğurmuştur. Örneğin, Victoria's Secret, Twitter'da ve Change.org'taki tepkiler sonucunda, yeni reklam kampanyasındaki "mükemmel vücut" sloganını değiştirmiştir. Binlerce kullanıcı "ultra ince" ve "beyaz tenli" beden imgesini protesto etmiştir (Chittal, 2015).

Bilginin kolektif üretimi ve küresel paylaşımı, gerçek zamanlı ve çoklu iletişim gibi karakteristik özellikleri açısından internet, küresel protestoların ortaya çıkmasına ve kalıcı olarak üretilmesine olanak sağlamaktadır. İnternet iletişimi yoluyla protestocular, ortak kimlikler ve uygulamalar oluşturan ortak anlamlar üretmektedir. Protesto hareketleri algılanmak ve dikkat çekmek için kamusal bir görünürlüğüne ihtiyaç duymaktadır. İnternet, küresel siyasi kamu tarafından algılanabilmek ve bir karşı kamu, alternatif bir kamusal alan oluşturmak için protesto hareketleri tarafından kullanılan küresel bir alan yaratmaktadır (Fuchs, 2008). Zhang'a göre (2014: 292), web aracılı kolektif pratikler, çevrimiçi aktivizmin yeni taktik ve hedeflerini ortaya koymuştur. Çevrimiçi toplulukların üyeleri toplumsal sorunları hemen çözmek için toplumu bilinçlendirmek, bilgiyi yaymak ve toplu eylemi harekete geçirmek amacını taşımaktadır. Bu yeni çevrimiçi aktivizm biçimi artık merkezî bir liderliğe dayanmak, büyük çaplı kitlesel gösterileri harekete geçirmek veya radikal bir siyasi değişim çağrısı yapmak yerine; işbirliğini, yurttaş katılımını ve sosyal ve kültürel değişimi vurgulamaktadır.

Çevrimiçi hareketler, kullanıcıların ne zaman tıklamaları gerektiğini seçmesine izin vermekte, başarılı çevrimiçi gruplar, taraftarlara yeni siyasi becerileri öğretmek için İnternet iletişimlerini ve ağ bağlantılarını kullanmaktadır. Sanal dilekçeler, sorunları tartışmak için forumlar ve sosyal medyanın ve e-postanın kullanılması günümüzde siyasal aktivistlerin toplantıları ve protestoları gerçekleştirmek için yurttaşları biraraya getirme ve siyasi süreci etkileme yollarını oluşturmaktadır. Günümüzde toplumsal hareketler, parti siyasetini etkilemek için yeni iletişim teknolojilerini kul-

lanmaktadır (Rohlinger vd., 2014). İnternet, uluslararası protestolar için de dünya çapında iletişim kurmak için çok önemli bir rol oynamaktadır. İnternet, siyasilerle iletişim kurmak ve onları harekete geçirmek için aktivizmi yeniden keşfetme potansiyeline sahip yeni bir teknolojiyi temsil etmektedir (Fenton, 2007). Dijital aktivizmin doğası, çevrimiçi ve çevrimdışı mobilizasyon ve organizasyon arasındaki ilişki, egemenlik ve güç yapılarına direnen ve meydan okuyan sosyal medya platformlarının kullanımı, aktivizm sürecinin bazı kilit noktalarını oluşturmaktadır. Dijital ve sosyal medya, geleneksel anaakım medyada ihmal edilen toplumsal gruplarla ilgili bilgi ve haber paylaşmak için platformlar oluşturmaktadır (Dencik ve Wilkin, 2015: 82).

Sosyal medyanın feminist grupların aktivizm çalışmaları üzerinde etkili olup olmadığı, sosyal medyadaki eylem çağrılarının fiili olarak sokak eylemlerine dönüşme potansiyeli ve hangi durumlarda amaçlarına ulaşabildikleri bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, *Mor Çatı*, *Uçan Süpürge* ve *Üniversiteli Kadın Kolektifi* gibi feminist grupların Twitter paylaşımları, feminist toplumsal hareketleri ve toplumdaki kadın meselelerine dayalı tartışmaları geliştirme potansiyellerini ortaya koymak amacıyla analiz edilmiş ve bu bağlamda, çevrimiçi aktivizm teorilerini izleyerek internetin bir aktivist hareket için bir kamusal alan oluşturma niteliği tartışılmış ve çevrimiçi etkinlik uygulamalarında Twitter'ın gücünü anlamak için sosyal ağ etkinliğinin doğasına odaklanılmıştır.

Araştırmanın örneklem birimini oluşturan feminist grupların aktivizm yaratma biçimlerini inceleyen bu çalışma, aktivistlerin Twitter'ı mobilizasyon aracı olarak ne ölçüde kullandıklarını ve eylemcileri hem çevrimiçi hem de çevrimdışı eylemlere katılmaya nasıl motive ettiklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Dijital ortamdaki bu tür aktivizm biçimleri, geleneksel medyada yer bulmayan veya olumsuz temsiller içinde sunulan yeni toplumsal hareketlere yeni bir alan açması ve çoğulcu bir sivil toplumu teşvik etmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada, günümüzde feminist grupların sosyal medyada seslerini nasıl duyurdukları ve sosyal medyada yeterince geniş bir etki alanına ulaşıp ulaşmadıkları, eylemlerin toplumsal bir harekete dönüşüme potansiyeli taşıyıp taşımadıkları ve ortak bir bilinç yaratıp yaratmadıkları sorularına yanıt aranmış, bu bakımından sosyal medyanın aktivist amaçlı kullanımına ve aktivizm potansiyeline odaklanılmıştır. Çalışma, Türkiye'deki feminist hareketin gelişim sürecinin genel bir özetinin ardından internet tabanlı aktivizm olgusuna ilişkin kuramsal bir tartışmayla devam etmiş, bulguların analizi ve sonuç bölümü ile tamamlanmıştır. Çalışmanın ağırlık noktasını, Türkiye'deki feminist hareketin taşıyıcıları olan feminist örgütlenmelerin sosyal medyadaki aktivizm biçimleri oluşturmaktadır.

1. TÜRKİYE’DE FEMİNİST HAREKETİN GELİŞİMİNE GENEL BAKIŞ

Felsefe sözlüğüne (2002) göre feminizm, “kadınların erkekler tarafından meşru olmayan yollardan tahakküm altına alındığı inancın dayanan, bu tahakkümün kökenlerine inerek kadınların zayıf, duygusal, akılsız, ahlâki erdemlerden yoksun varlıklar olarak gösteren geleneksel anlayışı kırmayı kendine amaç edinen felsefî ve etik yaklaşımlar bütünü; erkeklerin tahakkümüne ... yol açan önyargıları düzeltip kadınların haklarını genişleterek cinsler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak adına ortaya çıkan ve özellikle XX. Yüzyılda iyice gelişen toplumsal bir hareket” olarak tanımlanmaktadır. Feminist hareket, ortaya çıktığı dönemden beri temelde “çalışma hakkı, aile içi şiddet, eşit maaş, kadınlar için seçme ve seçilme hakkı, cinsel istismar ve cinsel şiddet” gibi sorunlara odaklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınların insan haklarının ihlali olarak kabul edilmekte ve kadınlara uygulanan en yaygın şiddet biçim olarak kabul edilmektedir. Kadına karşı uygulanan şiddet, cinsiyet ayrımcılığından ve kadın-erkek eşitsizliğinden kaynaklanan bir hak ihlali. Fransız Devriminin erken safhalarında Birinci Dalga diye nitelendirilen feminist ideolojinin yeteri kadar başarılı olmadığı görülmüştür. Daha sonra Aydınlanmacı Liberal Feminizm, Kültürel Feminizm, Marksist ve Sosyalist Feminizm, Varoluşçu Feminizm, Radikal Feminizm, Post-modern Feminizm olmak üzere farklı akımlar ortaya çıkmıştır. 1990’lara geldiğinde feminizm, artık birçok ülkede etkili olmuş, Türkiye’de feminist hareket daha çok liberal doğrultuda gelişmiştir. 1980-1990 arasında Türkiye’de kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin varoluş problemleri ele alınmış ve feminizm bir toplumsal proje olarak tartışılmıştır. Bu dönemde ‘binç yükseltme’ ve ‘duyarlılık yaratma’ toplantıları gerçekleştirilmiştir (Erciyeş ve Aydınoglu, 2014).

Feminist hareketlerin gelişim çizgisi üç dalga üzerinden açıklanmaktadır. Birinci dalga, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında belirginleşmeye başlamıştır. Temel olarak, kadınların oy kullanması, eğitimde fırsat eşitliği ve kadınların mülkiyet hakları gibi medeni ve siyasal hakları içermektedir. 1960’lı yıllara damgasını vuran ikinci dalga feminizm, kadın cinselliği ile doğurganlığı arasında bir ayrıştırma mücadelesini ve kürtaj hakkı üzerinde mücadeleleri temsil etmektedir. 1990’lardan günümüze devam etmekte olan feminist hareket ise üçüncü dalga feminizm olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü dalga feminist akım, genellikle toplumsal cinsiyet, sınıf, ırk, etnisite, cinsellik, siyaset, v.b. konuları feminist bir bakış açısıyla ele almıştır. Bu dönem postmodern kuramların feminist akım içinde etkili olduğu ve özellikle kadınların bireysel deneyimlerine odaklanan ve kadını hem bir cinsiyet hem de bir kimlik olarak konumlayan bir bakış açısına sahiptir (Taş, 2016). Donovan (2015), aydınlanmacı liberal feminizmden, küresel feminizm ve ekofeminizm dalgasına kadar feminizmin serüvenini ele aldığı yapıtında 21.yy’da postmodernist teorilerin feminist teori üzerindeki etkilerine dikkat çekmekte, buna göre, toplumsal cinsiyet gibi bir kategorinin her zaman sınıf, ırk ve diğer değişkenlerle değiştirilmeye açık

olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle, üçüncü dalga teorisinin aşırı bölünmüş ve çeşitlenmiş olduğuna dikkat çekmektedir.

Sancar (2014: 13), geç Osmanlı ve erken Türk modernleşmesinin bir kadın devrimi yarattığı tezinin genel bir kabul gördüğünü, bu yorumun kaynağı olarak da kadınların okutulması, meslek sahibi olması, evlilik, boşanma ve miras gibi konularda laik hukukun esas alınması gibi 20.yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan kadın haklarındaki gelişmelerin gösterildiğini; ancak, modern Türkiye'nin kentli orta sınıf dünyasında kadınların eğitim ve meslek gibi önemli fırsatlara ulaşabilmiş olmalarına rağmen Türkiye'de sistemli bir erkek egemenliğinin hâlâ devam etmekte olduğunu ve bu anaakım açıklamanın buna bir cevap getirmediğini belirtmektedir. Sancar (2014), ayrıca, 1990'larda gelişen feminist siyasetin yeni bir alan açtığını ve kadınların karşılaştıkları engellerin ve ayrımcılıkların tartışılmasını sağladığını vurgulamaktadır.

Feminist eylemler kadınların hem özel, hem de kamusal alanda yer almak ve bu alanları dönüştürmek için verdikleri mücadelenin görünür hale gelmesini amaçlamaktadır. Gelişen feminist tartışmalarla birlikte kadının sadece kamusal alanda yer alması değil, bunu dönüştürebilmesinin gerekliliği ve yolları da gündeme gelmeye başlamıştır. Türkiye'de 1990'lara gelindiğinde feminist kadınların mücadelesinin temel amacı sadece kadınlara kamusal alan içerisinde yer açmak değil, kamusal alanı kadın değerleri doğrultusunda dönüştürmek, erkek egemen yapıyı yıkmak ve kadınları kadınlık bilinciyle eğitmek olmuştur (Kara, 2006). Türkiye'de feminist hareket 1980'lerin başında özellikle aile içi şiddete karşı dayanışma kampanyaları şeklinde örgütlenmiş, 1990'larda ise sokak protestolarından üniversitelere ve sivil toplum kuruluşlarına yayılmıştır. Böylece, daha özgürce örgütlenmişler ve aktivizm için yeni çerçeveler geliştirmişlerdir. Bu bağımsız feminist merkezler ve kuruluşlar, cinsiyete ve kadınlara ilişkin konularla ilgili devlet programları ile birlikte çalışmışlardır. Bu süre zarfında uluslararası sivil toplum ağlarına ve hükümetlerarası forumlara da katılan kadın örgütleri toplumsal cinsiyet sorunları ile ilgili projeler gerçekleştirmişlerdir. Bu tür başarılı girişimler 2000'lerin başına kadar devam etmiştir. Ancak, 2000'lerin ikinci on yılında tamamlanamayan AB'ye üyelik süreci kadın aktivizmini de etkilemiş ve kadın eylemciler sosyal medyayı içeren yeni stratejiler benimsemişlerdir (Eslen-Ziya, 2013).

Sosyal medya, Türkiye'de yaşanan kadın sorunlarından tecavüz, şiddet, ikincil konuma koyma, bastırılma ve sesini duyuramamaya yönelik problemlerin dile getirildiği bir platformdur. Medyada yeterince yer alamamaları nedeniyle, sosyal medya kadınlara kendi çözümlerini kendileri yaratma fırsatı sunmakta ve kadınlar da sosyal medyadaki bu feminist gruplar aracılığıyla örgütlenmektedirler (Çelenk, 2010). Oğuz (2012)'un da vurguladığı gibi, toplumsal gerçeklik medyanın kadınlarla ilgili temsillerini biçimlendirmekte ve kadınlığı inşa etmektedir.

Sosyal medya ve internet kadınların gündeme dahil olup görüşlerini paylaşabilmesi, kendi gündemlerini oluşturması, haklarını öğrenmesi, talep edebilmesi ve karar alıcılara seslerini duyurabilmesi için bir alan yaratmaktadır. Günümüzde feminist

gruplar tüm dünyada çevrimiçi aktivizm yöntemlerini sıklıkla kullanmaktadırlar. Kadınları hedef alan herhangi bir söylem veya kadını aşağılayıcı ve küçük düşürücü durumlar, sosyal medya platformlarında gündemin ilk sıralarına yerleşebilmekte; böylece, bir kolektif tutum alma yoluyla bir aktivizm ortamı yaratmak mümkün olabilmektedir.

2. SOSYAL MEDYA AKTİVİZMİ: KURAMSAL ÇERVEVE VE LİTERATÜR İNCELEMESİ

Yeni medya, sayısallaştırma, yakınsama, etkileşim ve ağların yükselişi ile karakterizedir. Sosyal ağ siteleri daha çoğulcu bir kamusal alan yaratma potansiyeline sahiptir. Ayrıca, yeni medyanın gelişmesi, bireysel etkinliği kolektif Alana doğru genişletmekte ve etkileşimli iletişim kullanıcı tarafından içerik oluşturulmasına olanak sağlamaktadır (Wessels, 2014). Bennett (2003), aktivist ağların koordine etmek, protestoları planlamak ve gerekçeleri hakkında yüksek kaliteli bilgileri paylaşmak için yeni dijital medyayı kullandığını belirtmektedir. Norris (2007), günümüzde genel demokratik yükseliş ve protesto politikaları da dahil olmak üzere alternatif siyasi katılım, mobilizasyon ve ifade kanallarının hızla çoğaldığını vurgulamaktadır.

İnternetin ve sosyal medyanın demokratikleşme ve dijital aktivizme ilişkin rolüyle ilgili literatür, iyimserler ve şüpheciler arasında adeta ikiye bölünmüştür. İyimser görüş, internetin ve diğer elektronik iletişim biçimlerinin yeni bir kamusal alana ve yeni bir demokrasi biçimine katkıda bulunduğunu ve internetin toplumsal hareketleri de teşvik edeceğini kabul ederken (Bohman, 2010; McCaughey ve Ayers, 2003), şüpheli görüş ise internet temelli faaliyetlerin bazı sınırlılıklarına vurgu yapmaktadır. Örneğin, Van Laer ve Van Aelst (2010), internete erişimdeki eşitsizliğe ve güçlü bağları yaratmada internetin zayıflığına dikkat çekmekte, internetin sürdürülebilir bir eylemci ağı oluşturmak için gerekli olan güven ve güçlü bağları yaratamadığını; bu kısıtlamalar nedeniyle, geniş bir dijital eylem repertuarının dahi, geleneksel eylem biçimleri ve yüz yüze iletişim biçiminin yerine geçemeyeceğini belirtmektedirler. Ancak, bu sınırlılıklarına rağmen, internetin toplumsal hareketlerin yayılmasında ve küresel bir boyut kazanmasında önemli bir rolü olduğunu da kabul etmektedirler. Demokratik yenilenmeyi amaçlayan teknolojik iyimserlik, sosyal medyanın açık ve işbirlikçi ağ özelliklerini kabul etme anlayışına dayanmaktadır (Loader ve Mercea, 2011).

Türkiye'deki toplumsal hareketler, feminizm ve dijital aktivizm konulu çalışmalar incelendiğinde bu konu özelinde yeni ve özgün bir birikimin oluşmaya başladığı görülmektedir. Örneğin, Karagöz (2013), Genç Siviller, Greenpeace, Change.org girişimlerini ele alarak bu aktivist hareketlerinin yeni medyayı kullanım biçimleri üzerinde durmuştur. Furuncu (2014), yeni medyanın toplumsal hareketlerin küreselleşmesine etkisini ele aldığı çalışmasında Arap Baharı, Wall Street, Londra isyanı ve Gezi Parkı örnekleriyle bu toplumsal hareketlerin yeni medyayı kullanma ve örgütlenme biçimleri incelenmiştir.

Çevreci grupların da aktif kullandığı alanlardan biri olan yeni medya, yerel çevreci grupların seslerini duyurabilmeleri için önemli bir alan haline gelmiştir (Geçkin, 2015). Sosyal medyanın yeni tür alan yaratması ve toplumsal hareketlere katkıları Taksim Gezi Parkı örneğinde incelenmiş bir diğer çalışmada ise sosyal medya ile oluşan sanal kamusal alanı ve bu alanın reel kamusal alana nasıl taşındığı tartışılmıştır (Çöteli, 2015). Aksu (2017), Türkiye’de faaliyet gösteren kadın derneklerinin hangi sosyal medya platformlarını, nasıl ve hangi amaçla kullandıklarını incelemiş ve sosyal medyanın hızlı bir iletişim olanağı sunması, kullanımının kolay olması ve daha özgür bir alan yaratması nedeniyle dernekler tarafından etkin bir şekilde kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır.

Schuster (2013), genç kadınların çevrimiçi aktivizminin Yeni Zelanda’daki feminist katılımın görünürlüğü üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çevrimiçi aktivizmin birçok genç kadın için temel bir katılım biçimi olması ve yalnızca onu kullananlar tarafından görülebilmesi nedeniyle bu katılım biçiminin genç kadınların faaliyetlerinin daha geniş kitleler ve daha yaşlı nesil tarafından izlenemediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte, genç kadınların birbirleriyle bağlantı kurmak, birbirlerini desteklemek, siyasi tartışmalar yapmak ve “gerçek dünyada” etkinlikler düzenlemek için yeni medyayı kullandıkları görülmüştür. Schuster (2013), çevrimiçi pratiklerin feminist katılım için birçok fırsat sunduğuna, ancak yeni medya kullanmayan insanları hariç tuttuğuna ve dolayısıyla feminizmle ilgilenme düzeyleri açısından nesiller arasında bir kopma yarattığı sonucuna ulaşmıştır.

Riera (2015), çevrimiçi feminizmi, bireylerin (feminist olarak tanımlamış olsun veya olmasın) interneti kullanarak feminizm ve kavramları ile herhangi bir şekilde etkileşime grime olarak tanımlamakta ve çevrimiçi feminist platformların destek, eğitim ve güçlendirme toplulukları olarak bir radikalleşme ve çekişme alanları inşa ettiğini vurgulamaktadır. Riera (2015) çevrimiçi feminizmi anlamak ve kullanıcılarına ne tür bir ortam yarattığını keşfetmek amacıyla bir kullanıcı olarak ABD’deki çevrimiçi feminist gruplar üzerinde bir etnografi çalışması yürütmüş ve yeni medyanın kullanıcı ve platform arasında, tüm kullanıcıların bir içerik üreticisi olduğu olduğu ve içinde faaliyet gösterdiği platformlar ile sınırlı olarak karşılıklı kurucu bir ilişki yarattığını ortaya koymuştur. Ayrıca, çevrimiçi feminizmin feminist bilgiye erişim sağlama işlevi gördüğünü, kullanıcıların feminizm hakkında bilgi toplamasını ve bu süreçte başkalarıyla feminist kavramlar üzerinde tartışmasını sağladığını ve feminist eleştiri ve analizin önemli ve geçerli bir kaynağı olduğunu da belirtmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Aktivist feminist gruplardan örneklem olarak seçilen Mor Çatı, *Uçan Süpürge* ve *Üniversiteli Kadın Kolektifi*’nin sosyal medyadaki aktivist hareketleri içerik çözümlemesi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmaya örneklem birimi olarak seçilen aktivist hareketlerin Twitter üzerinden paylaştıkları mesajlar, Aralık 2016-

2017 tarihleri arasındaki bir yıllık süre kapsamında incelenmiştir. Ayrıca, örneklem gruplarının aktivizm içerikli tweetleri üzerinde de niteliksel bir çözümleme yapılmıştır. İçerik çözümlemesi, tweetlerin içeriğini kategorize edebilme ve belirli anahtar sözcükler üzerinden bir tema analizi yapabileceği sağladığından çalışmanın yöntemi olarak seçilmiştir. Araştırmanın örneklem birimleri, feminist aktivist gruplar arasından takipçi sayıları en yüksek olanlardan oluşmaktadır. Buna göre; *Mor Çatı*, *Uçan Süpürge* ve *Üniversiteli Kadın Kolektifi* örneklem olarak alınmıştır.

Çalışmanın sonuçları, incelenen örneklem ve dönem ile sınırlıdır. Geleneksel medyada kendisine yer bulamayan dezavantajlı gruplardan olan feminist grupların tweetleri dijital aktivizm kapsamında incelenmiş ve bunların toplumsal örgütlenmeye olası katkıları bakımından tartışılmıştır. İlgili gruplar önce genel karakteristik özellikleri ve daha sonra paylaşımlarının içeriğine göre analiz edilmiştir.

3.1. Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde ilk olarak içerik çözümlemesine dayalı bulgulara, ardından tweetler üzerinden nitel çözümlemelere yer verilmiştir.

Tablo 1. Feminist Grupların Genel Profili

	Mor Çatı	Uçan Süpürge	Üniversiteli Kadın Kolektifi
Kuruluş felsefesi	Feminist yöntemlere dayalı olarak erkek şiddetine karşı mücadele	Toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini geliştirme	Erkek egemen sistemdeki kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikle mücadele
Amaçları	Şiddetle yüz yüze olan kadınlarla dayanışmayı sürdürmek, aile içindeki şiddete karşı mücadeleyi yaygınlaştırmak	Kadın kuruluşları ve kadın hareketine duyarlı kişiler arasında iletişim, işbirliği ve dayanışmayı arttırmak, onların deneyimlerini genç kuşaklara aktarmak, ulusal ve uluslararası bir iletişim ağı oluşturmak	Üniversiteli kadınların öznesi olduğu, üniversitede ve hayatın tüm alanlarında kadınların karşısına çıkan eşitsizliğe, baskıya, şiddete karşı üniversiteden, üniversiteli kadınların gözünden politik bir mücadele yürütmek

Tablo 2. Feminist Grupların 1 Aralık 2016- 1 Aralık 2017 Tarihleri Arasındaki Paylaşımlarının Temalarına Göre Dağılımı

Konular	Mor Çatı	Uçan Süpürge	Üniversiteli Kadın Kolektifi
Çocuk istismarı	2	1	-
Kadına yönelik şiddet	6	-	-
Cinsel istismar- Tecavüz	1	-	8
Kadın cinayeti	-	-	-
Eylem-direnış	6	-	6
Toplam	15	1	14

Tablo 2'deki bulgular feminist grupların Twitter'daki gönderilerinin temalarını göstermektedir. Bu bağlamda çocuk istismarı, kadına şiddet, cinsel istismar-tecavüz, kadın cinayeti, eylem ve direniş anahtar sözcükleri üzerinden yapılan tarama sonucunda, *Mor Çatı*'nin toplamda 15 paylaşımına ulaşılmış; bunlar arasında kadına yönelik şiddet, tecavüz, eylem ve direniş temalı tweetler analize dahil edilmiştir. Son bir yıllık dönem incelemesi açısından bakıldığında, sözcükler üzerinden uygulanan filtre sonucunda oldukça az sayıda paylaşım yapıldığı görülmüştür. *Mor Çatı*, bu arama sonucuna göre, özellikle kadına yönelik şiddet ile birlikte flört şiddeti konusuna odaklanmıştır. Bu konuda kadınları bilinçlendirmeye yönelik içerikler paylaşılmıştır. Ayrıca, 25 Kasım "Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü" kapsamında yürüyüşler düzenlemiş ve buna ilişkin içerik ve görseller de paylaşmıştır. *Uçan Süpürge*, incelenen tarihler arasında çocuk istismarı konulu sadece 1 tweet paylaşmıştır. Anahtar sözcükler ve dönem bağlamında kısıtlayıcı bir arama yapıldığından, analiz kategorilerini oluşturan kavramlara ilişkin paylaşımlara rastlanamamıştır. Ancak, genel olarak bakıldığında, daha çok LGBT bireylerin sorunları ve hak arayışları konusunda bir içerik yoğunluğu görülmüştür. Ancak, bu çalışma kapsamında anlamlı bir sonuç elde edilememiştir. Üniversiteli Kadın Kolektifi'nin toplam 14 adet tweetin ağırlık noktasını tecavüz temalı paylaşımlar oluşturmuş, bunu eylem ve direniş konulu paylaşımlar izlemiştir. Üniversiteli Kadın Kolektifi, kadın sorununa yönelik olarak siyasal bir mücadele ekseninde hareket ettiğinden genel olarak siyasal iktidara yönelik bir eleştirel bir tutum ortaya koymuştur. Diğer taraftan, *Mor Çatı* ve *Uçan Süpürge*'nin duyuru, kampanya, sergi gibi bilgileri de paylaşmaktadır. Uçan Süpürge kadın odaklı film festivali kapsamında festival duyurularına yer vermektedir. Kadın Kolektifi hesabından paylaşılan tweetler genel olarak güçlü bir direniş teması içermektedir.

Kadın Kolektifi | @kadinkolektifi 21 May Daha fazla Her halde #Direniş-Kazanacak ! Kadınlar kazanacak !

Kadın Kolektifi | @kadinkolektifi 21 May Daha fazla Kampüslerden sokaklara #DirenişKazanacak

Mor Çatı'nın özellikle çocuk istismarı konusunda siyasetçilere çağrısı ön plana çıkmıştır. Ayrıca, 8 Mart kapsamında bir yürüyüş çağrısı içeren paylaşımı da bulunmaktadır. Mor Çatı, Kadın Kolektifi'nden farklı olarak daha apolitik bir duruş sergilemektedir. Kadın sorununu siyasi, ekonomik ve kültürel koşulları içinde ele alma yerine daha çok şiddetin tarafları çerçevesinde çözülebilecek bir sorun olarak görmekte, yapısal boyutlarını tartışmamaktadır.

Mor Çatı @morcativakfi 23 May Daha fazla #ÇocukİstismarınıDurdurun Meclisteki tüm milletvekillerini çocuk istismarının durdurulması için harekete geçmeye çağırıyoruz

Mor Çatı @morcativakfi 8 Mar Daha fazla Saat 19.30'da #FeministGeceYürüyüşü için Taksim Fransız Kültür önünde buluşuyoruz. Yaşasın feminist mücadelemiz!

Mor Çatı @morcativakfi 8 Mar Daha fazla Bir kere çıktık sokağa, geri dönmek bilmeyiz! <http://www.morcati.org.tr/tr/406-bir-kere-ciktik-sokaga-geri-donmek-bilmeyiz...> #8martdünyakadınlargünü #8Mart

Tablo 3. Feminist Grupların Aralık 2016-2017 Tarihleri Arasındaki Eylem Çağrılarının Niceliksel Dağılımı

	Mor Çatı	Uçan Süpürge	Üniversiteli Kadın Kolektifi
Online (çevrimiçi)	5	1	10
Offline (sokaklar, kentsel alanlar)	6	-	9
Toplam	11	1	19

Tablo 3'te ele alınan grupların yaptıkları eylem çağrılarının niceliksel dağılımı sunulmaktadır. Buna göre, çevrimiçi eylem çağrısı, sosyal medya üzerindeki paylaşımları, tepkileri ve duyuruları, offline eylem çağrıları ise yine sosyal medya üzerinden duyurulup sokaklarda ve kentsel alanlarda gerçekleştirilecek olan protestoları ifade etmektedir. Bu bağlamda belirlenen tarihlerde *Mor Çatı* toplamda 11 eylem çağrısı yapmıştır. Bu eylemlerden 5 tanesi çevrimiçi eylem çağrısı, tepki, eleştiri nitelikli iken, 6 tanesi sokaklara yönelik eylem çağrısıdır. *Uçan Süpürge* ise incelenen tarih aralığında 1 çevrimiçi nitelikli eylem çağrısı gerçekleştirmiştir. *Üniversiteli Kadın Kolektifi* ise belirlenen tarihlerde toplamda 19 eylem çağrısı gerçekleştirmiştir. Bu eylem çağrılarında 10 tanesi çevrimiçi, 9 tanesi ise sokaklarda düzenlenecek eylem çağrısıdır. Bir önceki tablodan farklı olarak, sokak vurgulu tweetler bu tabloya dahil edilmiş, bu nedenle bir önceki tabloda sadece eylem-direniş sözcüklerini içeren bulgulara yer verildiğinden sonuçlar farklı olmuştur. İncelenen üç grupta en çok eylem çağrısı yapan grup *Üniversiteli Kadın Kolektifi* ve ardından *Mor Çatı* olmuştur. Aynı zamanda, sokakları ve meydanları eylem alanı olarak seçen çağrılarının çevrimiçi olanlara oranla daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Böylelikle, sanal ortamın dışına taşmanın ve sokakta karşılık bulmanın toplumsal hareketlerin görünürlüğü

açısından daha etkili bir sonuç doğuracağı argümanı desteklenmiş olmaktadır. Toplumsal hareketler gerek dijital ortamda gerekse sokakta halkla bütünleştiğinde bir kitleselliğe ulaşabilmektedir. Bu yönüyle, yaşanan alanlar ve gerçek dünya birincil eylem alanı olma özelliğini korumaktadır. Ancak, bu sonuçlar çevrimdışı eylemler için yeni fırsatlar yaratmak ve daha görünür olabilmek için sosyal medyanın potansiyelini ve kadın örgütlerinin çevrimiçi ortamlarda daha aktif olmalarının ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.

Katılımı harekete geçirmek, çevrimiçi aktivizmin önemli bir fonksiyonunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Mor Çatı'nın ve Üniversitel Kadın Kolektifi'nin aşağıdaki tweetleri bir direniş vurgusu içermektedir. Sosyal medya muhalif sesler için bir eylem alanı oluşturmaktadır.

Mor Çatı @morcativakfi 25 Kas Daha fazla Yürümeye başladık! Yaşasın kadın mücadelemiz!

Mor Çatı @morcativakfi 25 Kas Daha fazla Erkek şiddetine karşı kadınlar birlikte güçlü! Yaşasın Kadın Dayanışmamız! #25KasımdaKadınlarSokakta

Kadın Kolektifi @kadinkolektifi 21 Kas Daha fazla “Hayatlarımızdan da mücadelemizden de vazgeçmiyoruz, erkek-devlet şiddetine karşı itaat etmiyoruz” diyen Kocaelili kadınlar, 25 Kasım Cumartesi saat 16.00'da Belediye İş hanı Önü'nde buluşuyor

Kadın Kolektifi @kadinkolektifi 19 Kas Daha fazla Sokak ortasında dans edeceğiz, ağız dolusu kahkahalar atacağız, ve hep yan yana yürüyeceğiz isyan günü sokaklarda #İtaatEtmiyoruz

Türkiye'deki feminist grupların genel karakteristiği radikal feminist söyleme uygun düşmektedir. Radikal feminist söylem erkeklerin kadınları tahakküm altına aldığı ve kadınların toplumdaki konumunu açıklamak için “ataerki” kavramını kullanmaktadır. Radikal feminizm daha çok tecavüz, cinsel ve fiziksel şiddet gibi sorunları siyasallaştırmış ve kadın özgürleşmesinin çözümü olarak kadınların kendi topluluklarını oluşturmasını göstermiştir (Zoonen, 1997).

SONUÇ

Dijital ve sosyal medyanın demokratik yapısı, sivil oluşumların bireylerin ilgisini artırmada çok daha fazla etkili olmasına olanak tanımaktadır. Böylece sivil toplum kuruluşlarının web siteleri ve sosyal medya hesapları üzerinden yeni bir karşı-kamusal alan doğmaktadır. Feminist grupların çevrimiçi aktivizmi, egemen anlayışlara ve mevcut politikalara karşı yeni bir forum oluşturmaktadır. Çevrimiçi aktivist hareketlerin ve bunları oluşturan toplumsal grupların siyasi aktörleri doğrudan etkileyebilecekleri bir yasal zemin olmadığından amaçlarını siyasi kamusal alanla paylaşmaları görünür olabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle,

tarafklarını siyasi alanda değişim yaratmak için siyasi gündemlerini paylaşarak harekete geçirmeleri çevrimiçi aktivizmin en önemli işlevidir.

Bu çalışmada, incelenen feminist grupların sosyal medyayı kadına yönelik şiddet, tecavüz, kadın cinayetleri konularında tepkilerini gösterebildikleri ve eylem çağrılarını gerçekleştirdikleri bir ortam olarak kullandıkları görülmüştür. Kadın sorunlarına değinen bu grupların, aynı zamanda sosyal medya üzerinden aktivist bir dalga üretmektedir. Araştırmada bu feminist gruplardan incelenen tarihlerde aktif olarak etkili paylaşımında bulunan grupların Üniversiteli Kadın Kolektifi ve Mor Çatı olduğu görülmüştür. Dikkat çekilen konuların ise kadına yönelik şiddet, tecavüz ve güncel siyasete ilişkin paylaşımlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada geleneksel medyaya göre, sosyal medyanın bu gruplar açısından daha elverişli olduğu, eylemliliklerine olanak tanıdığı, nitekim sosyal medya üzerinden yapılan eylem çağrılarının, offline nitelikli bir eyleme dönüştüğü ve sosyal medyanın bu alanda etkili olduğu görülmüştür.

Lindgren (2017) internetin ve sosyal medyanın direniş ağları oluşturma ve geleneksel siyasal temsil biçimlerine meydan okuma potansiyeline sahip olduğunu belirtmektedir. Sosyal medyanın dünyayı değiştirebileceğine ve yeni medya teknolojilerinin devrimci bir potansiyele sahip olduğu düşünülse de, sosyal medya henüz siyaset ve iletişim kuramcılarının hayal ettiği şekilde yaşamları değiştirmemiş, ancak toplumlari derinden etkilemiştir. Sosyal medya, mesajların kamuoyuna yayılmasında ve egemen güç yapılarına karşı bir direniş ruhu oluşturulmasında önemli bir role sahiptir. Feminist aktivist grupların sosyal medyadaki aktivizm biçimleri, büyük politikaları etkileme ve belirleme konusunda yetersiz olsa da kadınların toplumsal yaşam paratiklerine ve bu alandaki sorunlarına ilişkin bir tartışmayı başlatma, örgütleme, harekete geçirme, bilgilendirme ve teşvik etme ile birlikte alternatif bir kamusal alan oluşturma açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- AKSU, O. (2017). Yeni toplumsal hareketler bağlamında sosyal medya kullanımı analizi: kadın dernekleri. *AUAd*, 3(3),146-159.
- BENNETT, W.L. (2003). New Media Power: The Internet and Global Activism, *Contesting Media Power*, In Nick Couldry and James Curran (Eds.), Lanham: Rowman and Littlefield.
- BOHMAN, J. (2010). Expanding dialogue: The internet, the public sphere, and prospects for transnational democracy (2004). In J. Gripsrud, H. Moe, A. Molander & G. Murdock (Eds.), *The idea of the public sphere: A reader* (pp. 247–269). Lanham: Lexington Books.
- CHITTAL, N. (2015). How social media is changing the feminist movement, <http://www.msnbc.com/msnbc/how-social-media-changing-the-feminist-movement>, Erişim tarihi: 23/09/2017.
- ÇELENK, S.(2010) 'Kadınların Medyada Temsili ve Etik Sorunlar'. İçinde Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel (ed.). Televizyon Haberciliğinde Etik. Ankara: Fersa Matbaacılık.
- ÇÖTELİ, S. (2015) Sosyal Medyanın Yeni Tür Kamusal Alan Yaratması ve Toplumsal Hareketlere Katkıları: Taksim Gezi Parkı Olayları Örneği' İstanbul Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- DENCIK, L. ve WILKIN, P. (2015). Worker Resistance and Media: Challenging Global Corporate Power in the 21st Century, New York: Peter Lang.
- DONOVAN, J. (2015). Feminist Teori. 10. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ERCİYEŞ, G. ve AYDINOĞLU, N. (2014). Kadın ve Toplum, İzmir Üniversitesi, İzmir.
- ESLEN-ZİYA, H. (2013). Social Media and Turkish Feminism: New resources for social activism, *Feminist Media Studies*, 13:5, 860-870, DOI: 10.1080/14680777.2013.838369
- FENTON, N. (2007). Contesting global capital, new media, solidarity, and the role of a social imaginary . *Reclaiming the Media: Communication rights and democratic media roles. İçinde Bart Cammaerts and Nico Carpentier (eds.)*. Bristol and Chicago: Intellect Books.
- FUCHS, C. (2008). *Internet and Society: Social Theory in the Information Age*. New York: Routledge.
- FURUNCU, D. (2014) ' Yeni Toplumsal Hareketler, Küreselleşme ve Dijital Aktivism: Gezi Parkı Örneği' Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- GEÇKİN, S. (2015) 'Yeni İletişim Teknolojilerinin Greenpeace Tema Vakfı Ve Karadeniz İsyandır Platformu Bağlamında Çevreci Katılıma Etkisi' Maltepe Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

- KARA, N. (2006). 'Feminizm(ler)in Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansıma(-ması)', *Küresel İletişim Dergisi, Sayı 1, Bahar-2006, ss. 1-30*.
- KARAGÖZ, K. (30 Eylül, 2013). Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri. *İletişim ve Diplomasi Dergisi, Sayı:1*. <http://www.iletisimvediplomasi.com/yeni-medya-caginda-donusen-toplumsal-hareketler-ve-dijital-aktivizm-hareketleri/>
- LINDGREN, S. (2017). *Digital Media & Society*. London: Sage.
- LOADER, B.D. & MERCEA, D. (2011). Networking democracy? Social media innovations in participatory politics". *Information, Communication and Society, 14(6)*, pp. 757-769. doi: 10.1080/1369118X.2011.592648
- MCCAUGHEY, M. and AYERS, M.D. (Eds.) (2003). *Cyberactivism: Online Activism in Theory and Practice*, New York: Routledge.
- NORRIS, P. (2007). Political Activism: New Challenges, New Opportunities. *The Oxford Handbook of Comparative Politics*, <https://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/ Acrobat/Boix&stokes-chap26.pdf>, Accessed date: November 12, 2016.
- OĞUZ, G.Y. (2012). Televizyon Haberlerinde Temsil Sorunu: Kadınlar Haberin Neresinde?, İçinde Ömer Özer (Ed.). *Haber Eleştirmek*. Konya: Literatürk Yayınları.
- RIERA, T. (2015). "Online Feminisms: Feminist Community Building and Activism in a Digital Age". Scripps Senior eses. Paper 653. http://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1699&context=scripps_theses, Erişim tarihi: 27.12.2017.
- ROHLINGER D.A., BUNNAGE L.A., KLEIN J. (2014) *Virtual Power Plays: Social Movements, Internet Communication Technology, and Political Parties*. İçinde Grofman B., Trechsel A., Franklin M. (eds). *The Internet and Democracy in Global Perspective*. Studies in Public Choice, vol 31. Springer, Cham.
- SANCAR, S. (2014). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*. 3. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- SARP ERK ULAŞ Felsefe Sözlüğü (2002). A. Bâki Güçlü, Erkan Uzun, Serkan Uzun, Ü. Hüsrev Yolsal (Haz.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- SCHUSTER, J. (2013). Invisible feminists? Social media and young women's political participation. *Political Science 65(1)*: 8-24.
- TAŞ, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler, Cilt: 3 - Sayı: 5, ss. 163-175*.
- WESSEL, B. (2014). *Exploring Social Change: Process and Context*. London: Palgrave.
- ZHANG, N. (2014). Web-based backpacking communities and online activism in China: Movement without marching, *China Information, Vol. 28(2)*, pp. 276–296, DOI: 10.1177/0920203X14538384
- ZOONEN, L. V. (1997). *Medyaya Feminist Yaklaşımlar*. İçinde Süleyman İrvan (der.). *Medya Kültür Siyaset*. Ankara: Ark Yayınları.